

7. Fogarty R. The mindful school: How to integrate the curricula. Palatine, IL : Skylight Publishing, Inc., 1991. 128 p.
8. Haberman M. The Pedagogy of Poverty versus Good Teaching. *Phi Delta Kappan*. 2010. Vol. 92. № 2. P. 81–87. DOI: 10.1177/003172171009200223.
9. Hutchinson T., Waters A. English for specific purposes: A learner-centred approach. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. P. 174–179. DOI: 10.1017/CB09780511733031.021.
10. Huttner H., Dalton-Puffer C., Smit U. The power of beliefs: Lay theories and their influence on the implementation of CLIL programmes. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2013. Vol. 16. № 3. P. 267–284. DOI: 10.1080/13670050.2013.777385.

В. В. Молодцова, М. В. Цинова. Міждисциплінарний підхід до викладання морської англійської мови. – Стаття.

Анотація. У статті розглянуто концепцію міждисциплінарного підходу до навчання, а також шляхи його застосування у викладанні морської англійської мови. Автори обговорюють необхідність ефективно комбінувати навчальні матеріали з базової та спеціалізованої англійської мови в рамках курсу морської англійської мови. Порівняльний аналіз змісту та структури курсів ключових технічних дисциплін із курсом морської англійської мови, які вивчаються в Національному університеті «Одеська морська академія», дозволив авторам надати практичні рекомендації з метою покращення вивчення курсантами морської англійської мови в умовах упровадження міждисциплінарного підходу.

Ключові слова: міждисциплінарні зв'язки, міждисциплінарний підхід, викладання морської англійської мови, морські установи, інтегроване навчання мови.

В. В. Молодцова, М. В. Циновья. Междисциплинарный подход к преподаванию морского английского языка. – Статья.

Аннотация. В статье рассматривается концепция междисциплинарного подхода к обучению и способы его применения в преподавании морского английского языка. Авторы обсуждают необходимость эффективного сочетания учебных материалов общего и специализированного английского языка в рамках курса морского английского языка. Сравнительный анализ содержания и структуры курсов ключевых технических дисциплин с курсом морского английского языка, которые преподаются в Национальном университете «Одесская морская академия», позволил авторам предоставить практические рекомендации, направленные на улучшение изучения морского английского языка курсантами в условиях внедрения междисциплинарного подхода.

Ключевые слова: междисциплинарные связи, междисциплинарный подход, преподавание морского английского, морские институты, языковое интегрированное обучение.

УДК 811.133.1'36

О. В. Овчиннікова

викладач кафедри перекладу

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

м. Маріуполь, Донецька область, Україна

ПОДВІЙНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ, АБО СЛОВА-БУМЕРАНГИ, У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Анотація. Робота присвячена дослідженню англійських лексичних запозичень у французькій мові. На матеріалі подвійних запозичень, або слів-бумерангів, дібраних методом суцільної вибірки із лексикографічних робіт та інтернет-сайтів, досліджуються формальні й семантичні зміни, яких зазнають слова-бумеранги у процесі переходів із французької мови в англійську та зворотно.

Ключові слова: англійськомовні запозичення, подвійні запозичення, слова-бумеранги, англіцизми, словниковий склад.

У процесі розвитку людства паралельно відбувається розвиток мови, яка завжди була відкритою системою, що характеризується динамікою та мобільністю. Однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики є взаємодія та взаємовплив. Яскравим прикладом мовних контактів можна вважати появу

й функціонування в одній мові слів іншої. Завдяки запозиченням словниковий склад мови безперервно змінюється та збагачується. Оскільки мова не є статичним утворенням, вона живе, розвивається й реагує на зміни в суспільстві, тому дослідження запозичень дає уяву про її нинішній стан.

Актуальність дослідження. У різні періоди історії французька мова активно збагачувалася, запозичуючи голландську, іспанську, арабську або італійську лексику. Але її взаємодія, взаємовплив і взаємозбагачення з англійською викликають найбільший інтерес, бо ці дві нації поєднані спільними сторінками історії й активними взаєминами в галузі політики, економіки, мистецтва та культури. До того ж перетворення англійської на мову міжнародного спілкування наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., важлива політико-економічна роль англійськомовних країн у світі активізують появу й використання англіцизмів в інших мовах. У зв'язку із цим особливого значення набуває розгляд теми взаємних франко-англійських запозичень. Актуальність роботи підтверджується також палкими суперечками сучасних лінгвістів щодо наслідків англіканізації для французького лінгвокультурного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема проникнення запозичень у вокабуляр французької мови цікавила вчених з давніх часів і залишається актуальною дотепер. Так, питання лексичних запозичень завжди перебувало в центрі уваги багатьох французьких лінгвістів: Ф. Брюно, Л. Деруа, А. Доза, Р. Етьємбла. Їхні дослідження розкривають специфіку взаємодії мов [8], характеризують розвиток лексичного складу на тлі зміни суспільних відносин [4; 11], з'ясовують причин появи запозичень, окреслюють їхню роль та місце в лексичній системі [7]. Одним із найбільш цікавих для вивчення типів англійськомовних запозичень у французькій мові є подвійні запозичення, або слова-бумеранги. Це – англіцизми, що мають оригінальне французьке походження, а саме – запозичені англійською мовою із французької в попередні історичні епохи, починаючи з ХІ ст. Перебуваючи в англійській мові, вони зазвичай піддаються семантичним і деяким морфологічним змінам, які вони зберігають, повертаючись до французької мови в пізніші періоди. Треба зазначити, що цей тип запозичення відзначався багатьма лінгвістами, починаючи з Едуарда Боннаффе [5], Джона Орра [10], Жозетт Рей-Дебов [12]. Він також привертає увагу сучасних учених, наприклад, Жака Шарля Лемера [9], Хав'єра Піндадо [11], Франсуа Тувенена [13] та ін. Однак треба визнати, що ця тема все ще залишається маловивченою ланкою лінгвістики, саме серед вітчизняних праць ще бракує досліджень в цій галузі.

Мета статті – розглянути історичні передумови виникнення подвійних запозичень, дослідити їх формальні й семантичні зміни на шляху перетворень, щоб таким чином висвітлити процес утворення слів-бумерангів та їх функціонування в сучасній французькій мові.

Виклад основного матеріалу. З моменту свого виникнення мови взаємодіють одна з одною, подібно до того, як взаємодіють народи-носії цих мов: вони впливають одна на одну, змішуються та збагачують словниковий склад шляхом запозичень. На думку Жака Лемера, лінгвістичне явище запозичення є найбільш плідним джерелом для створення словникового запасу [9, с. 65]. У процесі запозичення відбувається перехід певної лексичної одиниці з мови-донора до мови-реципієнта зі збереженням матеріальної форми та семантичної складової частини [2]. Отже, у мові з'являється і закріплюється певний іншомовний елемент. Найбільш частий і типовий вид мовного запозичення – лексичне запозичення слів. Воно відбувається під впливом таких чинників:

- 1) поява нового поняття;
- 2) через більшу престижність однієї мови порівняно з іншою запозичується слово для вираження вже наявного поняття;
- 3) запозичене слово є більш точним, виразним або більш експресивним, ніж аналог, наявний у мові-реципієнті;
- 4) нове запозичене слово простіше, коротше, ніж уже наявне в мові-реципієнті.

Нам видається доцільним вивчати питання взаємодії, взаємовпливу і взаємозбагачення мов на прикладі англійської та французької. Адже ці дві нації поєднані не тільки географічною близькістю, а й багатьма сторінками спільної історії, що наклало відбиток на їхні взаємини в галузі економіки, мистецтва, культури, а отже, і на їхні «мовні обміни». Треба відзначити, що ставлення до запозичень (а саме англіцизмів) досить неоднозначне як серед носіїв мови, так і серед лінгвістів. Що стосується перших, значна частина франкофонів, переважно середнього та старшого віку, висловлюють негативно-скептичне ставлення до англійської лексики, вважаючи її вживання невиправданим, а вплив на французьку мову негативним. Водночас опитування молодих респондентів демонструє більш толерантне ставлення до англіцизмів, бо останні здебільшого виступають за використання англійськомовних запозичень, вважаючи це відображенням сучасних світових тенденцій, і не вбачають у цьому ніякої загрози для французької мови.

Щодо науковців, багато з них вважають, що англійськомовні запозичення перенасичують французьку мову (згідно із сучасною статистикою, 12% словникового запасу) і ведуть мову про «англійську експансію» [3, с. 51], або кваліфікують англійську мову як «вбивцю», який сприяє зникненню мов [1, с. 113], чи навіть вважають сучасну англоманію «виявленням снобізму, плазування й незнання» [13]. Однак треба визнати, що ці процеси об'єктивні й зумовлені розширенням міжнародних контактів, важливістю політичної й економічної ролі англійськомовних країн у світі, їх першістю в деяких сферах діяльності. У різні періоди історії, французька мова активно збагачувалася, запозичуючи голландську, іспанську або арабську лексику. У XVI ст. прихильники «чистоти» французької мови виступали проти масових запозичень з італійської, а з перетворенням Сполучених Штатів на світову державу № 1 прийшла черга англійської мови.

Отже, незважаючи на те, що кількість англіцизмів у французькій мові постійно збільшується, французи надають яскравий приклад дбайливого ставлення до своєї мови, уважаючи її однією з найважливіших складових частин національного культурного надбання. Як відомо, Французька академія докладає максимум зусиль, щоб обмежити проникнення будь-яких іншомовних запозичень у французьку мову. Отже, французи не хочуть використовувати англіцизми, бо для них це питання самосвідомості й ідентичності. Ця нація дуже прив'язана до традицій і коріння своєї самобутності та своєї мови, яка є невід'ємною складовою частиною їхньої національної єдності. Отже, французька мова виступає зв'язуючою ланкою між їхньою культурою та самосвідомістю. Як бачимо, ставлення французів до англійської мови й англіцизмів досить складне і неоднозначне, що зумовлюється «складністю» відносин цих двох найбільших європейських націй, їхнім постійним суперництвом у сфері політики й економіки, науки й техніки, мистецтва, культури й спорту, як і їхньою непростою спільною історією. Ця «історія кохання – ненависті», за влучним виразом Франсуа Тувенена [13], не могла не вплинути на «складні», суперечливі «взаємини» цих двох мов.

Аналіз спеціальної літератури дає підстави стверджувати, що процес запозичення іншомовної лексики є природним, бо зумовлюється взаємодією та взаємовпливом двох мов. З одного боку, використання запозичень розумною мірою сприяє її збагаченню й укріпленню, тому можна розцінювати англіцизми як один із могутніх чинників розвитку французької мови на лексичному рівні. З іншого ж, бездумне та неконтрольоване використання англіцизмів переобтяжує та притлумлює мову і може призвести до її засмічення іншомовними ксенізмами, неминучої примітивізації й деградації національної мови, що, зрештою, може поставити під загрозу збереження мовного розмаїття.

Щоби краще зрозуміти генезу подвійних запозичень, необхідно звернутися до донаціонального періоду, коли слова-бумеранги тільки почали проникати в англійську мову. Науковці пов'язують це з підкоренням Англії норманами та війнами Середньовіччя. Після перемоги Вільгельма Завойовника над англосаксонським королем Гарольдом у баталії при Гастінгсі та воцаріння нового короля англосаксонська лексика вживалася лише серед простого народу, селян, а мовою всієї впливової знаті залишалася романо-нормандська. Упродовж 300 років в англійську мову було введено приблизно 10 000 французьких слів, з яких ще мінімум $\frac{3}{4}$ використовуються нині в юриспруденції, мистецтві, літературі. Отже, з XI по XIII ст. англійська мова втрачає свої позиції офіційної мови і зберігається переважно у вжитку широких народних мас.

У XIV–XV ст. англійськомовні запозичення у французьку мову також нечисленні, незважаючи на постійні контакти під час Столітньої війни. Наприкінці XVII ст., з розвитком капіталізму укріплюється вплив буржуазії. Водночас посилюється вплив англійської мови на французьку культуру. У цей період англіцизми активно проникають у французьку мову, наприклад, *suprematie* – «головенство», *loyaliste* – «прихильник».

XVIII ст. – епоха Просвітництва стала добою відкриттів, винахідництва, появи нових політичних устроїв. Після буржуазної революції Англія стає парламентською республікою і випереджає Францію в галузі індустрії й техніки, стає могутньою державою суднобудування. У зв'язку із цим знову збільшується приплив англійськомовної лексики у французький словник: *dock* (склад, док), *raquebot* (судно), *yacht* (яхта).

XIX ст. характеризується бурхливим розвитком суспільства: науково-технічний прогрес, численні революції, поява нових філософських і літературних течій, щільні економічні та культурні зв'язки, різні політичні режими. Для цього періоду характерна велика кількість англійськомовних запозичень у галузі технічної термінології (*rail, tunnel, wagon, tramway*), спортивної лексики (*football, tennis, match, golf*), політичної термінології (*boycott, interview, meeting*), повсякденного життя (*snob, barman, cocktail, blue-*

jean, gangster). Отже, лінгвістичне явище запозичення нерозривно пов'язане із соціально-політичним і економічним життям суспільства, розвитком відносин між країнами.

Як уже було зазначено, під час своєї «мандрівки» із французької в англійську і назад кожне подвійне запозичення проходить свій шлях, зазнає різноманітних змін, спочатку асимілюючись до системи нової мови, потім відновлюючи свою форму, повертаючись до мови походження. Ми спробували виявити закономірності формальних і семантичних змін, яких зазнають слова-бумеранги під час своїх переходів. З погляду формальних змін можна виділити групу слів, які майже зберегли зовнішній вигляд, але радикально змінили своє значення. Іноді вони отримують нове додаткове значення, зберігши первинне (*majorité, minorité, convention*): *majorité* (старофр. XI ст.) – «кількісна перевага», «вищий статус»; *majority* (англ. XVI ст.) – «група голосів, які в парламенті дають перевагу угрупованню»; *majorité* (суч. фр. XVIII ст.) – «група голосів, які в парламенті дають перевагу угрупованню».

У другій групі слова, навпаки, цілком змінили свою оригінальну морфологію, набувши вигляду типових англосаксонських термінів, частково змінивши значення (*cottage, nurse, poney, porridge*): *norice* (старофр. XII ст.) – «жінка, яка годує дитину»; *nurse* (англ. XIV ст.) – «медсестра»; *nurse* (суч. фр. XIX ст.) – «хатня робітниця, яка займається вихованням дітей». Деякі подвійні запозичення змінили радикально не тільки форму, а й значення: *estiquet* (старофр. XIV ст.) – «маленький напис», «табличка»; *ticket* (англ. XVI ст.) – «етикетка», «напис»; *ticket* (суч. фр. XVIII ст.) – «маленький квиток, що підтверджує право входу».

Треба зазначити зміни статусу, яких зазнали деякі подвійні запозичення у процесі еволюції, перейшовши з однієї граматичної категорії в іншу, наприклад, із дієслова в іменник: *tenetz* (середньофр.) – *tenez* (наказовий спосіб дієслова *tenir* («тримати»): вигук гравця, який здійснював «подачу», кидаючи м'яча; *tennis* (англ. XV ст.), *tennis* (суч. фр. XIX ст.) – «гра з м'ячем за допомогою ракетки в обмеженому просторі», або з іменника у прикметник. Окрім цього, трапляються випадки утворення «складних» форм подвійних запозичень, що поєднують два слова, свого часу запозичені в англійську мову (*rosbif*).

Під час аналізу семантичної еволюції подвійних запозичень у деяких випадках відзначається незначне розширення значення: *populaire* (старофр. XII ст.), *popular* (англ. XV ст.) – «що стосується народу»; *populaire* (суч. фр. XVIII ст.) – «що має прихильність народу», «популярний». Водночас процес звуження значення видається більш плідним (*court, humour, interview, motion, rail, record, roquette, sport, tunnel*). Це може бути пов'язане з тим, що зазвичай під час запозичення до мови реципієнта потрапляють не всі значення слова, а лише ті, які є релевантними в певний період: *desport* (старофр. XII ст.) – «задоволення», «розвага»; *sport* (англ. XV ст.) – «розвага просто неба шляхом фізичної активності/діяльності»; *sport* (суч. фр. XIX ст.) – «фізична активність, діяльність або змагання, що мають форму гри, змагання».

Якщо розглядати семантичні зміни подвійних запозичень у контексті позитивізації/негативізації значення, можна знайти зразки як першого (*challenge, design, magazine, raout, suspense*), так і другого (*rush, saloon, sentimental*). Розглянемо детальніше: *challenge, chalonge* (старофр. XI ст.) – «атака», «виклик»; *challenge* (англ. XIII ст.) – «виклик в бою»; *challenge* (суч. фр. XIX ст.) – «періодичні спортивні випробування, ціна спортивної слави»; *sentement* (старофр. XII ст.) – «здатність до фізичних почуттів, емоцій»; *sentiment* (англ. XIV ст.) – «почуття», => *sentimental* – «те, що стосується почуттів»; *sentimental* (суч. фр. XVIII ст.) – «той, хто приділяє надмірну увагу почуттям».

Внутрішні засоби модифікації значення слів-бумерангів часто стосуються співвідношення «конкретне – абстрактне». Ідеться про перехід із конкретного в абстрактне у випадку таких слів, як *label, mailing, punch, standard, test*. Наприклад: *estandard* (старофр. XII ст.) – «військовий штандарт армії»; *standard* (англ. XII ст.) – «модель», «еталон для вимірювання»; *standard* (суч. фр. XIX ст.) – «еталон», «значення для оцінки»; *test* (старофр. XII ст.) – «кришка глиняного горщика», «горщик»; *test* (англ. XIV ст.) – «чашка для визначення якості металу (металургія)»; *test* (суч. фр. XVIII ст.) – «завдання для оцінки інтелектуального рівня, для перевірки якості». Але перехід з абстрактного в конкретне ще частіше супроводжується звуженням значення (*jury, penalty, pétition*): *pénalité* (старофр. XIV ст.) – «біль», «страждання»; *penalty* (англ. XVI ст.) – «санкції у відповідь на порушення закону, правил», «біль», «страждання»; *penalty* (суч. фр. XIX ст.) – «у футболі покарання за серйозне порушення».

Отже, аналізуючи фактичний матеріал, можна визначити, що з погляду формальних змін деякі слова радикально змінюють своє значення, зберігаючи зовнішній вигляд. Інші цілком змінюють форму, частково змінюючи значення, а треті радикально змінюють форму і значення. У процесі дослідження було також виявлено групу подвійних запозичень, які переходять з однієї граматичної категорії в іншу (із дієслова в іменник, з іменника у прикметник або навпаки). З погляду семантичної еволюції було

зафіксовано розширення або звуження смислу, позитивізацію/негативізацію значення, перехід із конкретного в абстрактне чи навпаки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бухрякова М. Англицизмы в современном французском языке. *Вестник КАСУ*. 2009. Вып. : Общие проблемы филологии. № 2. С. 113–117.
2. Лопатникова Н., Мовшович Н. Лексикология современного французского языка. 3-е изд., испр. и доп. Москва : Высш. шк., 1982. 256 с.
3. Сидоров А. Английская экспансия в современном французском языке. *Вестник Волжского университета имени В.Н. Татищева*. 2013. № 3 (13). С. 51–61. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/angliyskaya-ekspansiya-v-sovremennom-frantsuzskom-yazyke/>.
4. Brunot F., Bruneau Ch. Histoire de la langue française des origines a 1900. Paris : Nabu Press, 2011. 700 p.
5. Bonnaffé E. L'Anglicisme et l'angloaméricanisme dans la langue française : Dictionnaire étymologique et historique des anglicismes. Paris : Delagrave, 1920. 193 p.
6. Dauzat A. Précis d'histoire de la langue et du vocabulaire français. Paris : Librairie Larousse, 1949. 251 p.
7. Derooy L. L'Emprunt linguistique. 2 ème éd. Paris : Les Belles Lettres, 1980. 470 p.
8. Etiemble R. Parlez-vous français? Paris : Gallimard, 1991. 144 p.
9. Lemaire J.-Ch. L'analepse ou mécanisme de l'emprunt lexical réciproque. *Idioma. Revue de linguistique et de traductologie* (Bruxelles). 1998. № 10. P. 65–80.
10. Orr J. Les anglicismes du vocabulaire sportif de la langue française. Paris : Le Français moderne, 1935. P. 293–311.
11. Pindado J. Les emprunts aller-retour entre le français et l'anglais dans le sport. URL: <http://oa.upm.es/5785/>.
12. Rey-Debove J. Dictionnaire des anglicismes: les mots anglais et américains en Français. Paris : Robert, 1988.
13. Thouvenin F. Les fécondations réciproques du français et de l'anglais. Une histoire d'amour-haine. URL: http://www.langue-francaise.org/conference_Thouvenin_2.pdf.

Е. В. Овчинникова. Двойные заимствования или слова-бумеранги во французском языке. – Статья.

Аннотация. Работа посвящена исследованию английских лексических заимствований во французском языке. На материале двойных заимствований, или слов-бумерангов, отобранных из лексикографических работ и интернет-сайтов, исследуются формальные и семантические изменения, которым слова-бумеранги подвергаются в процессе перехода из французского языка в английский и обратно.

Ключевые слова: англоязычные заимствования, двойные заимствования, слова-бумеранги, англицизмы, словарный состав.

O. Ovchynnikova. Reborrowing or boomerang-words in French language. – Article.

Summary. The work is devoted to the study of English lexical borrowings (loanwords) in French. The material of reborrowing, or boomerang words taken from lexicographic works and websites, are being investigated the formal and semantic changes that the boomerangs experience during transitions from French to English and vice versa.

Key words: English loanwords, reborrowing word, boomerang words, Anglicism, vocabulary.